

HANDLEIDING

*bij de Leerlijn Erfgoededucatie Raalte
voor het basisonderwijs*

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

**Op zoek naar
tastbare sporen
van het erfgoed
in Raalte**

INHOUD

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

Algemeen	3
Erfgoed van Raalte	4
Didactiek	5
Leerdoelen onderbouw	6
Leerdoelen bovenbouw	7
Aansluiten bij kerndoelen en methoden	9
Colofon	11

LEERLIJN ERFGOED RAALTE

De Leerlijn Erfgoededucatie Raalte maakt de geschiedenis zichtbaar in Raalte en omgeving. Voor alle leerjaren in het basisonderwijs zijn in overleg met erfgoedinstellingen en scholen unieke thema's geselecteerd. Het zijn de erfgoedthema's die bepalend zijn voor de gemeente en waarmee leerlingen leren over de cultuurhistorische waarden in hun eigen omgeving. In ieder schooljaar wordt een lokaal erfgoedthema behandeld dat is uitgewerkt in drie lessen. De leerlingen leren zo in een doorgaande lijn de geschiedenis van hun eigen omgeving steeds beter kennen.

De kracht van een lokale leerlijn erfgoededucatie is de structurele samenwerking tussen lokale erfgoedinstellingen en scholen. Niet in het kader van één project, maar voor alle leerjaren worden onderwerpen uitgewerkt en gekoppeld aan collecties en activiteiten van erfgoedinstellingen in Raalte. Zo wordt samengewerkt aan de overdracht van de verhalen over het cultureel erfgoed in de eigen gemeente. Onderwerpen uit het onderwijsprogramma krijgen zo een specifieke lokale invulling.

Uitgangspunten van de leerlijn

- In de projecten is aandacht voor verhalen, herkenbaarheid en aansluiting bij de tegenwoordige tijd.
- De kinderen ervaren dat erfgoed dichtbij, tastbaar en interactief is.
- Het gaat over de geschiedenis dichtbij en over de eigen omgeving en dus zijn de lessen dichtbij huis gehouden en waar mogelijk toepasbaar gemaakt in de verschillende kernen.
- De projecten sluiten aan bij de belevingswereld van de verschillende leeftijden van de kinderen.
- De lesmaterialen zijn aantrekkelijk vormgegeven en zijn met goede en gevarieerde werkvormen makkelijk in te zetten.
- Op stap gaan met de kinderen is een belangrijk onderdeel. De focus op erfgoed laten ervaren door niet alleen erover te lezen, maar het ook met meerdere zintuigen te beleven.
- Als docent word je toegerust met voldoende achtergrondinformatie over het erfgoed.

Erfgoed Raalte

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

Het erfgoed van Raalte

Met erfgoed bedoelen we sporen van vroeger die je nog steeds kunt terugvinden in voorwerpen, verzamelingen en collecties, gebouwen, verhalen, bijzondere plekken en in het landschap rondom Raalte. Het zijn de schatten van de gemeente Raalte. Soms zie je ze direct en soms zijn ze verborgen. Ga je mee op zoek?

De gemeente Raalte kent een rijke historie. De leerlijn bestrijkt de volgende erfgoedthema's:

- Landgoederen en havezaten (Sallandse buitenplaatsen, Kasteel Het Nijenhuis)
- Historische boerderijen (het boerenleven van toen en voorwerpen vroeger, collectie Boerderij Strunk)
- Historische dorpskern (dorpswandeling langs spannende monumenten met een verhaal)
- Immaterieel erfgoed (Sallandse verhalen in het Sallands)
- Verzamelen en bewaren (bijzondere verzameling voorwerpen 100 jaar geleden, collectie Landbouwmuseum De Laarman)
- Tradities en muziek (beiaard/carillon in de Kruisverheffingskerk)
- Archeologische vondsten (vondsten uit de bodem van de gemeente Raalte)
- Tweede Wereldoorlog (wandelroute Oorlog in je eigen woonplaats).

De didactiek van de leerlijn

De leerlijn is voor docenten uitgewerkt in kant-en-klare lessen door de erfgoedinstelling.

De lessen zijn praktisch, volgens onderwijskundige principes opgezet en zorgen voor een volwaardig leerproces. De basis voor de leerlijn is de drie-lessen-structuur. In de eerste les is kennis het startpunt voor een zinvolle beleving van het erfgoed. De voorbereiding in de klas wordt gevolgd door een bezoek aan een lokale erfgoedinstelling of door te werken met authentiek erfgoed in of buiten de klas. In deze tweede les beleven de leerlingen het erfgoed. Vervolgens zorgen ordening en samenvatting in de reflectieles op school, de derde les, voor het eigenlijke leereffect.

Voor iedere les krijg je een tijdsindicatie en een beschrijving van de benodigheden en de activiteiten. Tijdens de lessen maken leerlingen opdrachten en zijn indien nodig lesbladen voor de leerlingen ontwikkeld.

De kern van de leerlijn zijn de begrippen historisch redeneren en het verwoorden van waarnemingen. Lessen over het erfgoed in Raalte lenen zich uitstekend voor het ontwikkelen van historisch denken en redeneren. Leerlingen gaan actief aan de slag met het stellen van vragen over het verleden, het gebruik en onderzoeken van historische bronnen en het leren argumenteren. Ook vormen leerlingen hierdoor een historische context.

Erfgoed is overall om ons heen. Het onderzoeken van dit erfgoed maakt een wezenlijk onderdeel uit van de lessen in Raalte. Want, heb je de Sallandse verhalen gehoord? Weet je hoe en door wie het carillon wordt bespeeld? Heb je gezien waar sporen van de Tweede Wereldoorlog te zien zijn? Aandacht voor taalactiviteiten bij deze waarnemingen zorgen voor een uitbreiding van de woordenschat en stimuleren de taalontwikkeling en leerervaringen. In gesprekken verwoorden leerlingen hun waarnemingen en denkstappen. In het competent worden in het waarnemen, herkennen, verklaren en waarderen van het erfgoed vormen deze leergesprekken een belangrijke rol.

LEERDOELEN

onderbouw

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

Het werken met de projecten binnen de leerlijn betekent dat je de volgende leerdoelen voor erfgoededucatie realiseert. De leerdoelen vormen de basis van de leerlijn, zijn een verantwoording van je lessen en direct op te nemen in het cultuurbeleid van je school.

Leerdoelen voor de onderbouw (groep 1-4)

Kennis

- De leerling kan begrippen rondom erfgoed herkennen en hanteren: verzamelen, bewaren, vroeger, oud, nieuw, dorp, voorzichtig, van jezelf, van iedereen.
- De leerling kan benoemen welke bijzondere objecten of landschapselementen hij/zij ziet in de eigen (school)omgeving. *Denk aan oude boerderijen of Kasteel Het Nijenhuis.*

Vaardigheid

- De leerling kan met zijn/haar zintuigen eigenschappen van erfgoed onderzoeken en beschrijven. *Denk aan het bekijken, voelen, proeven, beluisteren, ruiken van/aan een voorwerp van vroeger.*
- De leerling kan onderdelen van het verhaal dat hoort bij het erfgoed navertellen of naspelen. *Denk aan de verhalen die horen bij de collecties van de musea, zoals van Boerderij Strunk of sagen en legendes van Salland.*
- De leerling kan verschillen en overeenkomsten weergeven tussen heden en verleden aan de hand van erfgoed. *Denk aan het vergelijken van gebruiksvoorwerpen van vroeger en nu.*

Attitude

- De leerling kan bij een persoonlijk voorwerp aan een ander vertellen wat dit betekent voor zichzelf. *Denk aan een voorwerp uit de eigen verzameling van een leerling, zoals een knuffel of speelgoed.*
- De leerling kan voorzichtig omgaan met erfgoed. *Denk aan het luisteren naar een verhaal of het bekijken van een waardevol voorwerp.*

LEERDOELEN

bovenbouw

Leerdoelen voor de bovenbouw (groep 5-8)

Kennis

- De leerling kan een definitie van erfgoed geven en dit toelichten met voorbeelden van erfgoed in de gemeente Raalte.
Denk aan de bijzondere collectie van Museum De Laarman in Luttenberg of de spannende plekken en monumenten in Raalte.
- De leerling kan aangeven wat redenen zijn waarom je erfgoed bewaart voor later. *Denk aan ouderdomswaarde, schoonheidswaarde, materiaalwaarde, gevoelswaarde, zeldzaamheidswaarde, symbolische waarde en functionele waarde.*

Vaardigheid

- De leerling kan vragen stellen bij het onderzoeken van eigenschappen en details van erfgoed in en rond de gemeente Raalte. *Denk aan de traditie van het bespelen van het carillon.*
- De leerling kan het verhaal bij het erfgoed plaatsen in de tijd en relateren aan hoe mensen in een bepaalde tijdperiode woonden, leefden en werkten en daarbij verschillen en overeenkomsten noemen met nu.
Denk aan het verhaal over het dagelijkse leven van Jan en Janneke rond 1910 (Museum De Laarman) of het dagelijkse leven in de verschillende kernen van Raalte tijdens WOII.
- De leerling kan erfgoed in de eigen omgeving koppelen aan onderwerpen in de regionale en nationale geschiedenis. *Denk aan de archeologische vondsten in Heeten uit de Romeinse tijd en gebeurtenissen tijdens WOII in de gemeente Raalte.*

LEERDOELEN

bovenbouw

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

Attitude

- De leerling toont in dialoog respect voor de mening van een ander over de waarde van erfgoed.
Denk aan de mening van een medeleerling, docent of medewerker van een erfgoedinstelling in de gemeente Raalte.
- De leerling kan aanwijzingen opvolgen hoe met erfgoed in een specifieke situatie om te gaan.
Denk aan huisregels bij rondleidingen in musea of het bezoek aan erfgoed.
- De leerling kan zijn/haar eigen verbondenheid met erfgoed vertalen in het zorgdragen voor het behoud van erfgoed.
Denk aan het adopteren van een (oorlogs)monument in de gemeente Raalte of het deelnemen aan een herdenking.

KERNDOELEN en METHODEN

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

Aansluiten bij kerndoelen en methoden

Met de inhoud van de lessen over het cultureel erfgoed in Raalte werk je automatisch aan de kerndoelen en de tussendoelen & leerlijnen van SLO voor het primair onderwijs en de leerdoelen voor erfgoededucatie voor het primair onderwijs. Erfgoededucatie is niet iets nieuws of iets extra's. Je kunt deze erfgoedlessen inzetten bij *geschiedenis, aardrijkskunde, als taalactiviteit of binnen lessen of projectweken cultuureducatie*.

Kerndoelen Primair Onderwijs SLO:

- 12. De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken.
- 51. De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen, zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed, en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- 52. De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de tijdvakken.
- 55. De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- 56. De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

KERNDOELEN en METHODEN

**LEERLIJN
ERFGOED
RAALTE**

TULE SLO

SLO heeft voor alle kerndoelen voor het primair onderwijs tussendoelen en leerlijnen (TULE) uitgewerkt. Ook voor de leergebieden 'Oriëntatie op jezelf' en 'Kunstzinnige oriëntatie'. De inhoud van de lessen in de leerlijn sluiten aan bij deze TULE: <http://tule.slo.nl/>

Leerdoelen erfgoededucatie primair onderwijs

De leerdoelen voor de leerlijn in Raalte zijn afgeleid van de leerdoelen voor erfgoededucatie voor het primair onderwijs. <https://wijzermeterfgoededucatie.wordpress.com/de-wijzer/>

Aansluiten bij je methoden

De volgende stappen geven aan hoe je snel kunt checken waar de inhoud van deze lessen aansluit in de gebruikte methoden.

1. Bekijk de lesbladen van dit project. Pak je methode voor kunstzinnige oriëntatie en je methode voor geschiedenis, aardrijkskunde en taal erbij. Bekijk de inhoudsopgaven.
2. Check de onderwerpen uit de erfgoedlessen en leg deze naast de informatie in je methoden:
 - Voorbeeld geschiedenis: uitleg over de Tweede Wereldoorlog.
 - Voorbeeld aardrijkskunde: leren werken met een plattegrond van het dorp.
 - Voorbeeld taal: wat is een discussie en hoe voer je een discussie?
 - Voorbeeld kunstzinnige oriëntatie: kijken naar en maken van schilderijen.
3. Wat kun je vervangen? En waar vormen deze lessen een zinvolle aanvulling?
4. Noteer deze informatie en deel het met je collega's.

Erfgoededucatie vraagt om:

- het durven vervangen van lessen uit de methode geschiedenis, aardrijkskunde of taal.
- het delen van kennis en ervaringen over erfgoededucatie met je team en collega's.
- het communiceren met ouders over de doelen van deze erfgoedlessen.

COLOFON

LEERLIJN ERFGOED RAALTE

Deze handleiding bij de Leerlijn Erfgoededucatie Raalte is ontwikkeld door:
Zeeman & de Regt Onderwijskundigen, www.zeemanderegt.nl.

De gehele Leerlijn Erfgoededucatie is ontwikkeld door Zeeman & De Regt in samenwerking met HOFinSalland en diverse lokale partijen. De Leerlijn Erfgoededucatie is financieel mogelijk gemaakt door de gemeente Raalte.

De teksten zijn gemaakt door Zeeman & De Regt in samenwerking met de lokale verenigingen en personen die u terug vindt in de leerlijn.

De vormgeving is gedaan door Mirjam Borger, combinatiefunctionaris cultuur gemeente Raalte (werkzaam bij HOFinSalland).

Iedere basisschool in de gemeente Raalte ontvangt een USB-stick met alle lessen van de Leerlijn Erfgoededucatie Raalte. Daarnaast is de complete leerlijn te downloaden via www.hofinsalland.nl/educatie.

Zeeman **deRegt**
ONDERWIJSKUNDIGEN

EDUCATIE

Gemeente
Raalte